

ԼԻԴԵՐՈՒԹՅԱՆ ՁԳՏՈՒՄԸ ՊԱՏԱՆԻ ԵՐԱԺՇՏԻ ՄՈՏ

ՄԱՐՏՈՒՆ ԿՈՍՏԱՆԴՅԱՆ*

Հղման համար. Կոստանդյան, Մարտուն: «Լիդերության ձգտումը պատանի երաժշտի մոտ»: *Արվեստագիտական հանդես*, N 1 (2023): 52-57. DOI:10.54503/2579-2830-2023.1(9)-52

Հոգվածի հեղինակը, ելնելով տասնամյակների իր մանկավարժական փորձից, փորձում է ուրվագծել լիդերության մասնագիտական հակումներ ունեցող աշակերտների գեղարվեստական կայացման հետ կապված մեթոդական խնդիրների շրջանակը: Փորձ է արվել սահմանել կրթական պրոցեսի առավել կարևոր գործոնը, որը ոչ միայն աշակերտին կրթի դեպի բարձր բեմ, այլև կձևավորի նրա՝ ամենաբարձր մակարդակի անհատական որակները: Երաժշտական մանկավարժության այս ուղղության մշակումը պահանջում է ոչ միայն օժտվածության բարձր ռեսուրսներ ունեցող աշակերտների անհատական որակների դաստիարակման՝ հեղինակի կողմից առաջ քաշված ասպեկտների մանրամասն դիտարկում, այլև պրոֆեսիոնալ հոգեբանների միջամտություն: Ուսումնասիրության արդյունքները վկայում են, որ կարևորագույն հարցը աշակերտ-լիդերների մոտ ոճի և ճաշակի զգացումների պատվաստումն է, որոնք, իրենց հերթին, կատարողականության ստեղծագործական հիմքն են:

Բանալի բառեր՝ գեղարվեստական կամքի ազատություն, բարձր մակարդակի անհատական որակներ, ինտուիցիա, երաժշտական ոճ, գեղագիտական ճաշակ, բարձր երաժշտարվեստի պարամետրիկա:

Ներածություն

Խոսելով այն մասին, թե ինչ է սպասում պատանի երաժշտին ապագայում, երբ նա յուրացնի ջութակի նվագի հմտությունների մեծ մասը, ավելի հաճախ ենթադրվում է, որ նրա ստեղծագործական ուղու առաջին գագաթը կլինի բեմերը, որի ընթացքում նա կկատարի մեկ կամ մի քանի ստեղծագործություն՝ լսարանի ներկայությամբ:

Անմիջապես պետք է ուրվագծել նման իրադարձության հավանականության սահմանները՝ մասնագիտական երաժշտական դպրոցի սանի համար. եթե բացառենք ելույթները դասարանային համերգների կամ քննությունների ժամանակ, որոնք պարտադիր են օժտվածության տարբեր մակարդակներ ունեցող սովորողների համար, իսկական բեմի վրա ելույթ ունենալը և ունկնդիրների լայն լսարանի համար համերգային ծրագիր կամ մեկ ստեղծագործություն կատարելը բախտ է վիճակվում սակավաթիվ պատանի երաժիշտների: Մասնագիտական ուսումնական հաստատություններում սովորողների ամբողջ հոսքից քչերն են հասնում գեղարվեստական այն մակարդակին, որը համապատասխանում է համերգային ելույթի չափանիշներին:

Նրանց առջև, ում չի հաջողվում մենակատար դառնալ, բաց են ճանապարհները դեպի անսամբլային կատարողականություն կամ մասնակցություն տարբեր կազմերի նվագախմբային կոլեկտիվներին: Մեր մեթոդական

* Երևանի Պ. Չայկովսկու անվան երաժշտական միջնակարգ մասնագիտական դպրոցի տնօրեն, արվեստագիտության թեկնածու, tchaikschool@gmail.com, հոդվածը ներկայացնելու օրը՝ 05.04.2023, գրախոսելու օրը՝ 10.05.2023, տպագրության ընդունելու օրը՝ 01.06.2023:

ակնարկների առանցքը պատանի երաժշտի դաստիարակման խնդիրն է, որի մոտ կրթական պրոցեսի տարբեր փուլերում ի հայտ են եկել մասնագիտական լիդերության որակի այնպիսի գծեր, որոնք առանձնահատուկ ուշադրություն են պահանջում ոչ միայն մասնագիտության ու անսամբլի առաջատար մանկավարժների կողմից, այլև բոլոր նրանց կողմից, ովքեր հաղորդակից են աշակերտի դաստիարակմանը:

Հիմնական նյութի շարադրանք

Այս խնդիրը հենվում է մանկավարժական հատուկ գործողությունների մի ամբողջ շարքի վրա, որոնք շատ դեպքերում դուրս են գալիս մանկավարժության համընդհանուր կանոնների շրջանակից: Եվ բարդությունն առաջին հերթին կայանում է նրանում, որ մյուսներից տարբերվող, առավել վառ աշակերտի հանդեպ առանձնահատուկ վերաբերմունքը սանի նկատմամբ չափազանցված ուշադրության՝ առերևույթ նկատելի ձևի չվերածվի: Մանկական միջավայրում (իսկ տվյալ դեպքում այն միջավայրը, որում գտնվում է լիդերության տվյալներով աշակերտը, նույնպես զգալի չափով բարձր է, քան այլ՝ ոչ մասնագիտական դպրոցներում) յուրաքանչյուրն ունի օժտվածության բավական բարձր մակարդակ, և փոխհարաբերությունների գործոնն արտահայտվում է մրցակցության որոշակի, իհարկե ոչ թշնամական ձևով: Այդ միջավայրում լիդերի հայտնվելը չի կարող աննկատ մնալ մյուս սանների կողմից: Մյուս կողմից՝ մասնագիտական առարկաների ուսուցիչները ստիպված են այս կամ այն կերպ առանձնացնել շնորհալիության ավելի բարձր ցուցանիշներ ունեցող աշակերտներին, ինչն անխուսափելիորեն կհանգեցնի որոշակի ռեակցիայի՝ աշակերտության շրջանում:

Օրինակ՝ ընդունակ աշակերտները շատ ավելի արագ են յուրացնում հերթական ծրագրերի երկացանկային նյութը և հաճախ պահանջվածից ավելի բարդ ստեղծագործություններ են սովորում: Այս դեպքում ուսուցչական կազմը պետք է իր գործողություններում որոշակի կրեատիվություն դրսևորի, նախևառաջ՝ աշակերտական լսարանի վրա ներգործելու ընդհանուր կոլեգիալ մեթոդ մշակի: Ամենայն հավանականությամբ անհնար է նման ներգործության միասնական ձև գտնել, այսպես թե այնպես մանկավարժները գործ ունեն բարձրացված ինքնագնահատականով աշակերտների հետ, և յուրաքանչյուր առանձին դեպքում մանկավարժները պետք է իմաստություն և յուրաքանչյուր կոնկրետ խմբում երեխաների հոգեբանության խոր ըմբռնում ցուցաբերեն:

Վերը դիտարկված խնդիրն ամենաընդհանուրն է և աշակերտական սոցիումում ցանկացած իրավիճակների լուծման գործում պահանջում է պրոֆեսիոնալ հոգեբանների ներգրավվածություն, որոնք պատկերացում ունեն տվյալ խնդրի մասին՝ ապագա պրոֆեսիոնալ երաժիշտների դաստիարակության հարթության մեջ:

Երկրորդ, ոչ պակաս կարևոր հարցը կապված է պատանի երաժշտի կողմից լիդերի հատկանիշների հոգեբանական գիտակցման և, առաջին հերթին, նրա՝ որպես անհատականության ձևավորման հետ: Խոսքը վերաբերում է կրթական պրոցեսի՝ գործնականում բոլոր փուլերին, ընդ որում տեխնիկական

բնույթի հարցերը ամենևին երկրորդական չեն: Ամենից հաճախ օժտվածության բարձր աստիճանով աշակերտներն ունեն բնական շարժողական ապարատ, որը գերազանցապես ունի շտկման, այլ ոչ տեխնիկայի վրա հիմնավոր աշխատանքի կարիք: Ավելին, երբեմն բնական տեխնիկական ապարատը որոշակի ինքնատիպություն ունի, որը տարբերվում է դասականից: Նման դեպքերում մասնագիտության ուսուցիչը պետք է պահպանի որոշարկի թույլատրելի շեղումների սահմանը, որպեսզի պահպանի աշակերտի՝ առավել բարձր տեխնիկական նվաճումների հասնելու ունակությունը:

Ո՞րն է մանկավարժի հիմնական խնդիրը, որը պետք է լիդերի հակումներով աշակերտին ուղղորդի դեպի բարձր բեմ՝ պահպանելով նրա դրական հոգեբանական կարգավիճակը և բարոյական ու գեղարվեստական բարձր դիրքերը: Պատասխանը չի կարող միանշանակ լինել, և մենք կփորձենք սահմանել **կրթական պրոցեսի առավել կարևոր գործոնը, որը ոչ միայն աշակերտին կբերի դեպի բարձր բեմ, այլև կձևավորվի նրա՝ ամենաբարձր մակարդակի անհատական որակները:**

Որոշակի շեղում կատարենք մանկավարժական խնդիրներից և մեր ուշադրությունը կենտրոնացնենք բարձր **երաժշտական արվեստի պարամետրերի** վրա, որոնք սահմանում են յուրաքանչյուր երաժշտական գլուխգործոցի գեղագիտական որակը («գլուխգործոց» հասկացության տակ նկատի ունենք հրապարակային կատարման արժանի երաժշտական ստեղծագործությունները): Առաջին հերթին պետք է նշել, որ երաժշտական ստեղծագործության գեղարվեստական կատարելությունը պայմանավորված է երաժշտական պրոցեսի՝ իրար լրացնող մի շարք պարամետրերով: Դրանք են՝ երաժշտական նյութը՝ իր բոլոր գործընթացային ցուցանիշներով, ձևի համամասնությունը, ֆրազների նյուանսավորումը և դինամիկ լարումների ու անկումների ընդհանուր պլանը, վերջապես՝ ստեղծագործության դրամատուրգիան, ինչն, ըստ էության, նշանակում է կոմպոզիտորի մտահղացման բացահայտում: Սակայն կոմպոզիտորի մտահղացումն ունկնդրին որակյալ կերպով հասցնելու գործում ամենակարևորը երաժշտական կոմպոզիցիայի բոլոր պարամետրերի համադրումն է միասնական գործընթացի մեջ: Մտքի ընդհանրացված ձևակերպմամբ՝ այս ամենը թեև ոչ հեշտ, սակայն լուծելի է թվում՝ ինտերպրետացիոն խնդիրների համադրման դեպքում, որոնց դրական լուծումը կախված է բարդության ցանկացած աստիճանի երաժշտական ստեղծագործության կատարման կուտակած փորձից:

Մեր կողմից դիտարկվող կոնկրետ դեպքում այդ փորձը կուտակվում է շնորհալիության ցանկացած մակարդակ ունեցող աշակերտի մոտ՝ աստիճանաբար, ուսումնական պրոցեսի ընթացքում, որում մասնագիտության ուսուցիչը հետևողականորեն, ուսուցման ամբողջ ընթացքում ձևավորում է աշակերտի գիտակցական մոտեցումը կոմպոզիցիայի առանձնահատկությունների իմաստավորման հանդեպ:

Դրա հետ մեկտեղ՝ **օժտվածության բարձր մակարդակ ունեցող աշակերտի դաստիարակման գործում առկա է նրա գեղարվեստական կամքի ազատության գործոնը, այսինքն՝ նրա ինտելեկտի առանձնահատկությունը, որը**

հիմնվում է նրա անհատականության վրա, ստեղծագործության կոնցեպցիայի սեփական տեսլականը կատարման մեջ ներդնելու նրա ունակության վրա: Ըստ էության՝ սա աշակերտի մտածողական պրոցեսի այն ոլորտն է, որը ենթակա չէ մանկավարժին, և ներկայացնում է աշակերտի գիտակցության՝ մանկավարժի համար փակ մասը, որի վրա հնարավոր է ազդել միայն միջնորդավորված ձևով, ազդեցության կողմնակի միջոցներով:

Ավելին, տվյալ դեպքում որևէ մեթոդական հանձնարարական չկա, քանի որ գիտելիքների և հմտությունների կոմպլեքսից բացի՝ աշակերտի մոտ առկա է սեփական ինտուիցիան, որը որոշակի իմաստով հենց ինքը՝ աշակերտը ևս չի վերահսկում: Եվ հաճախ աշակերտ-լիդերի կողմից երաժշտական ստեղծագործության կատարումը ոչ միայն մանկավարժի դաստիարակության արդյունք է, այլև կատարողական արտահայտչականության այս կամ այն միջոցի ինտուիտիվ ընտրություն:

Այդուհանդերձ, չնայած աշակերտ-լիդերի ստեղծագործական գիտակցության ձևավորման գործում մանկավարժի ունեցած մասնակցության ողջ բարդությանը՝ գոյություն ունի նաև նրա ինտուիցիայի ձևավորման վրա ազդելու հնարավորություն, որը թեև անուղղակի է, բայց շատ գործուն: Դա աշակերտի գեղարվեստական ճաշակի դաստիարակումն է:

Իհարկե, այս դեպքում մանկավարժը բախվում է նուրբ մատերիայի հետ՝ նա ստիպված է զգուշորեն մուտք գործել աշակերտի մասնավոր կյանք՝ ի՞նչ է նա կարդացել, ի՞նչ է լսել և այլն: Եվ ամեն անգամ (աննկատելիորեն հետևելով ինտելեկտուալ աճին) անհրաժեշտ է գտնել աշակերտին երկխոսության մեջ ներգրավելու ձև, որի ընթացքում կարելի է նրբորեն և հոգեբանական տեսանկյունից խնամքով, երբեմն աշակերտի համար աննկատ միջոցով նրա գիտակցությունն ուղղել ստեղծագործության կրեատիվության հուն: Ահա թե ինչ էր գրում այս մասին ջութակի կատարողական արվեստի կորիֆեյ, ականավոր ջութակահար և մանավարժ Լեոպոլդ Աուերը՝ ջութակի ուսուցման ամենահայտնի մեթոդիկայի հիմնադիրը. «Գոյություն չունի արտիստի կողմից որոշակի ստեղծագործության կատարման ճշգրտորեն սահմանված միջոց, ինչպես նաև գոյություն չունի գեղեցկության բացարձակ չափանիշ, որի հիման վրա հնարավոր կլիներ գնահատել ջութակի արվեստի ստեղծագործության կատարումը: Նվագի տեսակը, որը բացառիկ հաջողության և ուժեղացված կուլտիվացիայի էր արժանանում որևէ մի դարաշրջանում, կարող է լիովին մերժվել մեկ այլ դարաշրջանում: Մեր ապրած ժամանակի ընդհանուր գեղագիտական զգացումը և զգայականությունը, մեր սեփական ընկալունակությունը նրա հանդեպ, ինչը ճշմարիտ և ընկալելի է երաժշտական ոճի ոլորտում, արտիստի կատարման մեր գնահատականի միակ չափանիշն է: Եթե ջութակահարը բավարարում է մեր գեղագիտական ճաշակը (քանզի չկա գեղեցկության բացարձակ չափանիշ), եթե նա մեզ հուզում և համոզում է, եթե նա մեզ զգացնել է տալիս, որ նա բացահայտում է մեր առջև գեղեցկության ճշմարիտ էությունը, այդ դեպքում նրա կատարումը մեզ արդարացված է թվում, իսկ ոճը՝ ճշմարտացի» [1]:

Եզրակացություն

Այսպիսով՝ տվյալ հոդվածում մեզ հաջողվեց գծագրել մեթոդական խնդիրների շրջանակը՝ կապված լիդերության մասնագիտական հակումներ ունեցող աշակերտների գեղարվեստական կայացման հետ: Իհարկե, սա վերաբերում է ոչ բոլորին, և մանկավարժության այս ուղղության մշակումը պահանջում է ոչ միայն օժտվածության բարձր ռեսուրսներ ունեցող աշակերտների անհատական որակների դաստիարակման՝ մեր դիտարկած ասպեկտների մանրամասն դիտարկում, այլև պրոֆեսիոնալ հոգեբանների միջամտություն: Սակայն մեր հետազոտության մեջ գծագրված կարևորագույն հարցը աշակերտ-լիդերների մոտ **ոճի և ճաշակի** զգացումների պատվաստումն է, որոնք, իրենց հերթին, կատարողականության ստեղծագործական հիմքն են:

Գրականություն

1. Ауэр Л. Моя школа игры на скрипке. Интерпретация произведений скрипичной классики. Москва, «Музыка», 1965.

References

1. Aujer L. Moja shkola igry na skripke. Interpretacija proizvedenij skripichnoj klassiki. Moscow, «Muzyka», 1965.

СТРЕМЛЕНИЕ К ЛИДЕРСТВУ У МОЛОДЫХ МУЗЫКАНТОВ

МАРТУН КОСТАНДЯН*

Для цитирования: Костандян, Мартун. “Стремление к лидерству у молодых музыкантов”. *Искусствоведческий журнал*, N 1 (2023): 52-57. DOI:10.54503/2579-2830-2023.1(9)-52

Автор статьи, опираясь на свой педагогический опыт, охватывающий несколько десятков лет, пытается обрисовать круг методических проблем, связанных с художественным становлением учеников с профессиональными наклонностями к лидерству, а также определить наиболее важный фактор образовательного процесса, который не только выведет ученика на большую сцену, но и сформирует высокий уровень его индивидуальных качеств. Разработка этого направления музыкальной педагогики требует как детального рассмотрения выдвинутых автором статьи аспектов, касающихся развития индивидуальных качеств одаренных учащихся, так и вовлечения в процесс профессиональных психологов. Результаты исследования свидетельствуют, что во главу угла следует ставить развитие в учениках-лидерах чувства стиля и вкуса, являющихся, в свою очередь, творческой основой исполнительства.

* Директор Ереванской средней специализированной музыкальной школы им. Чайковского, кандидат искусствоведения, tchaikschool@gmail.com, статья представлена 05.04.2023, рецензирована 10.05.2023, принята к публикации 01.06.2023.

Ключевые слова: свобода художественной воли, индивидуальные качества высокого уровня, интуиция, музыкальный стиль, эстетический вкус, высокая параметрика музыкального искусства.

STRIVING FOR LEADERSHIP IN A YOUNG MUSICIAN

MARTUN KOSTANDYAN*

For citation: Kostandyan, Martun. "Striving for leadership in a young musician", *Journal of Art Studies*, N 1 (2023): 52-57. DOI:10.54503/2579-2830-2023.1(9)-52

The author of the article, basing on one's pedagogical experience of several dozens of years, attempts to outline the scope of methodological issues related to the artistic formation of students with professional inclination for leadership, as well as to define the most important factor in the educational process, which will not only lead the students to the big stage, but also shape their most lofty individual qualities. Elaboration of this trend of musical pedagogy requires detailed scrutiny of the proposed by the author aspects of development of individual qualities in gifted students, along with the involvement of professional psychologists in the process. The results of the research evidence that the most important issue is to instill in student-leaders the sense of style and taste, which, in turn, are the creative basis of performing art.

Key words: freedom of artistic will, individual qualities of top level, intuition, musical style, aesthetic taste, high parametrics of music art.

* Director of the Yerevan P. Tchaikovsky secondary specialized music school, Doctor of Arts, school, tchaikschool@gmail.com. The article is submitted on 05.04.2023, reviewed on 10.05.2023, accepted for publishing 01.06.2023.